

Opgave X. Bruunshåb klædefabrik

Fabrikant Johannes Ivar Bruun som industriel iværksætter år 1821

Den tidlige industri i Danmark med Bruunshåb Klædefabrik som eksempel.

Johannes Ivar Bruun er navnet på en ung fabrikant, der for næsten 200 år siden skabte Bruunshåb Klædefabrik. Industriproduktion var på det tidspunkt næsten ukendt i Danmark. Johannes Ivar Bruuns pionerindsats banede derfor vejen for den senere så blomstrende midtjyske tekstilindustri¹.

Det første stykke klæde var færdigvævet på Bruunshåb Klædefabrik i sensommeren 1821 og i 1835 var fabrikken den tredjestørste i Danmark. Klædefabrikken havde i 1835 omkring 225 fabriksarbejdere ansat. Heraf var omkring en tredjedel børn. Den årlig produktion lå på 30.000 – 35.000 alen² klæde, der blev solgt til grossister og handelshuse i både ind- og udland.

Ill.: Bruunshåb Klædefabrik o. 1835, malet på ydersiden af en thekop

¹ Tekstilindustrien i Midtjylland bredte sig i løbet af de næste hundrede år fra Bruunshåb Klædefabrik og Dollerup Mølle Trikotagefabrik og videre til Herning og Ikast området.

² En alen er 0,6277 meter

Opgaven:

Forestil dig, at du er Johannes Ivar Bruun i 1820. Du er 25 år. Du har i årene forud studeret fysik, maskintegning og bogholderi i København samt arbejdet som bestyrer på din fars fabrikker i Fredericia. I 1819 rejste du rundt i Centraleuropa for at studere moderne klædefabrikation. Din far, skibsreder og storkøbmand Bertel Bruun havde i 1809 købt Asmildkloster gods ved Viborg. Til godset hørte de to vandmøller Sønder Mølle og Åle Mølle. Efter at du er vendt hjem fra Tyskland får du af din far til opgave i løbet af 15 år at skabe en af Danmarks største og mest effektive klædefabrikker.

Du rejser til Viborg og begynder med at inspicere landskabet øst for Viborg, hvor Asmildkloster gods og de to vandmøller, Søndermølle og Åle mølle, ligger.

Dit hoved svirrer med ideer og spørgsmål:

- Hvor skal hovedfabrikken ligge og hvilke andre bygninger får jeg også brug for?
- Hvor stor en kapital skal jeg bruge for at opbygge fabrikskomplekset, og hvorfra skaffer jeg pengene?
- Hvordan får jeg fremskaffet byggematerialer, som håndværkerne skal bruge til at opføre bygningerne?
- Hvordan skaffer jeg de mest effektive maskiner?
- Hvordan skaffer jeg råvarer?
- Hvorfra skaffer jeg arbejdskraft?
- Hvordan sikrer jeg mig, at jeg får en loyal og stabil arbejdsstyrke, som bor i fabrikkens nærhed?
- Hvilke løn- og ansættelsesforhold kan jeg tilbyde de ansatte på fabrikken?
- Hvordan får jeg transporteret det færdige klæde fra fabrikken og videre ud til kunderne?

Skriv nu iværksætterens drejebog (eller en detaljeret to-do-liste)

Materiale til opgaveløsning:

Svar på nogle af spørgsmålene kan du finde ved at studere:

Det fysiske landskab mellem Viborg Sønderø og Nørreådal samt **Fabriksanlægget ved Bruunshåb**.

Andre informationer og oplysninger finder du i:

Udstillingen på Bruunshåb Papfabrik.

Her finder du en landskabsmodel over egnen samt en model af Bruunshåb Klædefabrik omkring 1821. Og

du kan finde oplysninger om fabriksarbejderne, produktionen, fabrikkens ledelse samt udviklingen på klædefabrikken gennem 100 år.

Supplerende oplysninger kan du finde i tekstsamlingen:

Tekst 1. Købstaden Viborg 1820.

Tekst 2. Bruunslægten i Bruunshåb

Tekst 3. Arbejderfamilierne på Bruunshåb Klædefabrik

Tekst 4. Teknik og kapital. Bruunshåb Klædefabrik

Tekst 5. Kundekredsen. Bruunshåb Klædefabrik

Kort over Bruun'ernes besiddelser i Asmild-Bruunshåb, ca. 1835